

Katarzyna Karolina Borkowska

Prokuratura Rejonowa Warszawa-Śródmieście w Warszawie

ORCID: 0000-0002-4529-5805

katarzyna.karolina.borkowska@gmail.com

Namowa i pomoc do samobójstwa w polskim i austriackim prawie karnym – rozważania komparatystyczne

Uwagi wstępne

Według danych Światowej Organizacji Zdrowia co roku życie odbiera sobie ponad 700 000 osób, co oznacza, że co 40 sekund ktoś popełnia samobójstwo¹. Zjawisko samobójstwa stanowi ważny problem społeczny i kryminologiczny², jak również prawny³, a wraz z rozwojem techniki nabrało nowego wymiaru⁴. Sieć cyfrowa stała się narzędziem wykorzystywanym do odebrania sobie życia⁵, stanowiąc jednocześnie podwaliny nowej dziedziny wiedzy – cybersuicydologii (*cybersuicidology*), a więc nauki zajmującej się całością zjawisk związanych z samobójstwami, na które miał wpływ Internet⁶. Postęp społeczny dodatkowo spotęgował już istniejące wątpliwości natury prawnej w zakresie formy reakcji na akt suicydalny – człowiek dysponuje przecież prawem do samostanowienia, które obejmuje również wolność podejmowania decyzji w przedmiocie zakończenia egzystencji⁷. Nadal kontrowersyjna – zarówno prawnie, jak

¹ Światowa Organizacja Zdrowia, *Suicide data*, <https://www.who.int/teams/mental-health-and-substance-use/suicide-data> (data dostępu: 30.08.2021).

² B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 1986, s. 214–220.

³ W zakresie prawnych aspektów zjawiska samobójstwa por. prace K. Burdziaka: *Samobójstwo w prawie polskim*, Warszawa 2019; idem, *Samobójca czy zabójca? Kilka słów na temat statusu samobójstwa w polskim prawie karnym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2014, nr 4, s. 130–143.

⁴ P. Drzewiecki, *Samobójstwa nastolatków w Internecie w perspektywie pedagogiki mediów*, „Kultura – Media – Teologia” 2011, nr 5, s. 61–73.

⁵ A.O. Alao, M. Soderberg, E.L. Pohl, A.L. Alao, *Cybersuicide: review of the role of the internet on suicide*, „Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking” 2006, nr 9(4), s. 489–493.

⁶ D. Zero, *Cybersuicydologia – nowe technologie a samobójstwo*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2021, nr 1, s. 35.

⁷ A.J. McCormick, *Self-determination, the right to die, and culture: a literature review*, „Social Work” 2011, t. 56, nr 2, s. 119–128.

też etycznie – pozostaje legalizacja eutanazji i wspomaganego samobójstwa⁸. Siłą rzeczy dyskusyjna pozostaje także prawna reakcja na udział osoby trzeciej w samobójstwie, które samo w sobie – co do zasady – we współczesnym świecie nie podlega penalizacji⁹.

Należy wskazać, że między ustawami karnymi państw europejskich istnieją różnice w reakcji penalnej na podżeganie innej osoby do samobójstwa albo na udzielenie jej w tym pomocy¹⁰. Dyferencje te dają się zauważyć również w przypadku polskiego i austriackiego prawa karnego. Dlatego też przedmiotem badań uczyniono regulacje prawne penalizujące podżeganie do samobójstwa w polskiej i austriackiej ustawie karnej. Cel badań stanowiło natomiast ukazanie zbieżności oraz odrębności między obydwoma unormowaniami. Problem badawczy określono następująco: jakie są wspólne i odmienne cechy polskiej i austriackiej regulacji prawnej dotyczącej namowy i pomocy do samobójstwa. W ślad za tak skonkretyzowanym problemem badawczym obrano następującą hipotezę badawczą: polska i austriacka regulacja prawna dotycząca przestępstwa namowy i pomocy do samobójstwa wykazuje zarówno podobieństwa, jak i różnice, w swojej zawartości normatywnej. Aby zweryfikować przedmiotową hipotezę badawczą, posłużono się komparatystyczną metodą badań. Merytoryczna część niniejszego opracowania została podzielona na trzy części: pierwsza z nich została poświęcona stanowi prawnemu w Polsce, druga – w Austrii, w trzeciej zaś dokonano porównania obu regulacji oraz wyciągnięto wnioski. Za cezurę aktualności stanu prawnego przyjęto datę 30 sierpnia 2021 r.

Ponadto należy wskazać, że obecnie brakuje w Polsce studium poświęconego zagadnieniu podżegania do samobójstwa w aspekcie prawno-porównawczym dedykowanego szczegółowemu porównaniu przepisów prawnych dwóch państw. Literatura przedmiotu koncentruje się wokół samobójstwa jako zjawiska kryminologicznego i prawnego (w tym miejscu należy wyszczególnić prace autorstwa Konrada Burdziaka¹¹, Rajnhardta Kokota¹² oraz opracowanie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości¹³) albo jedynie ogólnie dotyka warstwy porównawczej (w tym przedmiocie warto wskazać na publikacje Marka

⁸ D. Zannoni, *Right or duty to live? Euthanasia and assisted suicide from the perspective of the European Convention on Human Rights*, „European Journal of Legal Studies” 2020, t. 12, nr 2, s. 181–212; M. Michalska-Suchanek, *Fenomen samobójstwa. Długa historia krótko opisana*, Mikołów 2011, s. 8.

⁹ T. Maciejewski, *Historia powszechna ustroju i prawa*, Warszawa 2015, s. 187-189.

¹⁰ Opracowanie służby naukowej Bundestagu, *Zur Rechtslage bei der Beihilfe am Suizid in Deutschland, Belgien, den Niederlanden und der Schweiz*, 2015, s. 1–10.

¹¹ K. Burdziak, *Samobójca czy zabójca?...*, idem, *Samobójstwo w prawie...*

¹² R. Kokot, *Z problematyki karalnego doprowadzenia do samobójstwa – uwagi na tle ustawowych znamion art. 151 k.k., cz. I*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2015, nr 35, s. 13–26; idem, *Z problematyki karalnego doprowadzenia do samobójstwa – uwagi na tle ustawowych znamion art. 151 k.k., cz. II*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2015, nr 36, s. 25–36.

¹³ M. Mozgawa, P. Bachmat, *Przestępstwo doprowadzenia człowieka do targnięcia się na własne życie (art. 151 k.k.) – analiza akt sądowych*, Warszawa 2016.

Kulika¹⁴ oraz Andrzeja Gawlińskiego i Daniela Zero¹⁵). Zagraniczne opracowania zawierające rozważania *stricte* komparatystyczne nie obejmują natomiast swoim zakresem polskich przepisów¹⁶.

Namowa i pomoc w doprowadzeniu do samobójstwa w polskim prawie karnym

W polskim prawie karnym podżeganie do samobójstwa jest penalizowane przez art. 151 Kodeksu karnego¹⁷ (dalej jako k.k.), który stanowi, że kto namową lub przez udzielenie pomocy doprowadza człowieka do targnięcia się na własne życie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Przepięstwo to należy do przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu (rozdział XIX k.k.), z uwagi na treść znamion czasownikowych nie stanowi jednak uprzywilejowanego typu zabójstwa¹⁸. Z racji wysokości ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności kwalifikowane jest do kategorii występów.

Tradycją polskiego prawa karnego jest bezkarność samobójstwa¹⁹, samobójstwo samo w sobie nie stanowi przestępstwa²⁰. Człowiekowi wolno dysponować swoim życiem²¹, dlatego też podżeganie i pomocnictwo do samobójstwa nie jest karalne na zasadach ogólnych (art. 18 k.k.)²². Przepis penalizuje zachowanie stanowiące podżeganie i pomocnictwo do czynu, który nie jest dla

¹⁴ M. Kulik, *Odpowiedzialność karna za podżeganie lub pomocnictwo do samobójstwa w wybranych państwach*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Samobójstwo*, Warszawa 2017, s. 119–144.

¹⁵ A. Gawliński, D. Zero, *Namowa lub pomoc w samobójstwie – aspekty prawnokarne, porównawcze i kryminalistyczne*, „Studia Prawnoustrojowe” 2021, nr 52, s. 113–132.

¹⁶ H. Steidl, *Die Grenzen des „Selbstmordes“ bei § 78 StGB*, Diplomarbeit aus Straf- und Strafverfahrensrecht zur Erlangung des akademischen Grades einer Magistra der Rechtswissenschaften an der Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Paris-Lodron-Universität Salzburg, Uniwersytet w Salzburgu, Salzburg 2020; opracowanie służby naukowej Bundestagu, *Zur Rechtslage...*

¹⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

¹⁸ R. Kokot, *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 928; J. Kosonoga-Zygmunt, *Namowa i udzielenie pomocy do samobójstwa (art. 151 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 11, s. 46–47. W doktrynie akcentuje się, że „czym innym jest czynność wykonawcza polegająca na »zabijaniu człowieka«, a czym innym ta, która polega na »doprowadzaniu człowieka...«” (zob. J.K. Warylewski, *W sprawie prawnokarnego postrzegania eutanazji*, „Państwo i Prawo” 1999, nr 3, s. 75–78).

¹⁹ B. Michalski, *Nowa kodyfikacja karna. Krótkie komentarze. Przepięstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, Warszawa 2000, s. 176.

²⁰ A. Gawliński, D. Zero, op. cit., s. 116.

²¹ W medycznym prawie karnym wskazuje się, że „polski system prawa w zakresie życia i zdrowia niekiedy zezwala człowiekowi na swobodne podejmowanie decyzji ich dotyczących – w tym nawet powodujących unicestwienie tych dóbr (oczywiście, jeśli ma on zdolność po temu, by takie decyzje podejmować)” – zob. T. Dukiet-Nagórska, *Esej o prawie do decydowania o niektórych przejawach życia osobistego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2017, nr 43, s. 83–96.

²² I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warszawa 1986, s. 134.

sprawcy czynem zabronionym²³. Przepięstwo z art. 151 k.k. stanowi *delictum sui generis*²⁴, a do podżegania i pomocnictwa w ujęciu art. 151 k.k. nie stosuje się przepisów części ogólnej k.k. dotyczących form współdziałania przestępnego, gdyż takowe w tym przypadku nie zachodzi²⁵. Brak przepisu tyczącego się *stricte* podżegania bądź pomocy do samobójstwa powodowałby niemożność przypisania odpowiedzialności karnej osobie współdziałającej z samobójcą²⁶.

Sprawcą przestępnstwa z art. 151 k.k. może być każdy podmiot zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej, jest to bowiem przestępnstwo powszechne²⁷. W przypadku udzielenia pomocy do samobójstwa poprzez zaniechanie przestępnstwo to ma charakter indywidualny – może się go dopuścić wyłącznie ten, na kim ciąży prawny, szczególny obowiązek zapobiegnięcia skutkowi (art. 2 k.k.), który w przypadku czynu z art. 151 k.k. przybiera formę niedopuszczenia do popełnienia samobójstwa przez daną osobę²⁸.

Od strony podmiotowej namowa i pomoc do samobójstwa stanowi przestępnstwo umyślne, przy czym w przypadku namowy możliwe jest jego popełnienie jedynie w zamiarze bezpośrednim, natomiast w przypadku pomocy – zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak też ewentualnym²⁹.

Głównym przedmiotem ochrony przepisu art. 151 k.k. jest życie człowieka³⁰. Jako poboczny przedmiot ochrony doktryna wskazuje wolność od wywierania destrukcyjnego wpływu na sposób dysponowania własnym życiem³¹.

Przedmiotem wykonawczym w przypadku czynu z art. 151 k.k. pozostaje „człowiek zdolny do właściwego rozpoznania czynu w postaci targnięcia się na

²³ L. Tyszkiewicz, *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2006, art. 151; idem, *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, art. 151.

²⁴ B. Hołyst, *Suicydologia*, Warszawa 2012, s. 177; J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1987, s. 95.

²⁵ Wyrok SN z 20 listopada 2014 r., sygn. akt IV KK 257/14, Lex nr 1941900.

²⁶ V. Konarska-Wrzosek, *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] A. Lach, J. Lachowski, T. Oczkowski, I. Zgoliński, A. Ziółkowska, V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 151.

²⁷ M. Grudecki, *Wybrane prawnokarne aspekty prób samobójczych, nakłaniania do samobójstwa oraz pomocy w samobójstwie*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2019, nr 2, s. 60-80; M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, 2021, Lex, art. 151; M. Szwarczyk, *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, art. 151.

²⁸ V. Konarska-Wrzosek, op. cit., art. 151; A. Zoll, *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] A. Zoll, W. Wróbel (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Część I. Komentarz do art. 117–211a*, Warszawa 2017, art. 151; J. Giezek, *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] D. Gruszecka, N. Kłaczyńska, G. Łabuda, A. Muszyńska, T. Razowski, J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2014, art. 151.

²⁹ V. Konarska-Wrzosek, op. cit., art. 151; A. Zoll, op. cit., art. 151; J. Giezek, op. cit., art. 151; M. Budyn-Kulik, op. cit., art. 151; M. Szwarczyk, op. cit., art. 151; R. Kokot, *Komentarz do...*, s. 932; J. Kosonoga-Zygmunt, op. cit., s. 51.

³⁰ M. Budyn-Kulik, op. cit., art. 151; J. Kosonoga-Zygmunt, op. cit., s. 47.

³¹ R. Kokot, *Komentarz do...*, s. 927; J. Giezek, op. cit., art. 151.

własne życie i mający obiektywną możliwość podjęcia takich działań”³². Przedmiot czynności wykonawczej musi więc rozumieć znaczenie aktu samobójczego³³, a ponadto mieć możliwość podjęcia takowego działania³⁴. Jeżeli ofiarą pozostaje osoba małoletnia lub upośledzona, to w takim przypadku namowa do samobójstwa i udzielanie w nim pomocy powinny być kwalifikowane jako zabójstwo³⁵ (art. 148 § 1 [bądź § 2] k.k., a w pewnych stanach faktycznych – nawet jako czyn z art. 148 § 3 k.k.³⁶). Andrzej Zoll jako dolny wiek zdolności do rozpoznania znaczenia samobójczego zamachu, posiłkując się granicą zawartą w przepisie³⁷ art. 32 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry³⁸, wskazuje wiek 16 lat³⁹. Andrzej Wąsek proponuje natomiast wiek 18 lat, a więc moment uzyskania pełnoletności⁴⁰. Zdaniem Violetty Konarskiej-Wrzosek wyznaczanie sztywnej granicy wieku nie jest uzasadnione, należy natomiast badać *ad casum*, czy ofiara była w stanie rozpoznać znaczenie i skutki samobójczego zamachu⁴¹. Osoba ofiary może pozostawać dla sprawcy anonimowa – wyczerpanie znamion art. 151 k.k. stanowi również namowa lub udzielenie pomocy do samobójstwa poprzez sieć Internet osobie nieznannej sprawcy⁴². Musi to być jednak osoba oznaczona; samo publiczne nawoływanie do popełnienia samobójstwa albo rozpowszechnianie ogólnych materiałów instruktażowych nie wyczerpuje znamion przepisu art. 151 k.k.⁴³ Sprawca może podlegać do samobójstwa także grupę osób – pod warunkiem, że krąg adresatów tej czynności pozostaje skonkretyzowany (np. członkowie sekty)⁴⁴.

³² R. Kokot, *Komentarz do...*, s. 927.

³³ A. Zoll, *op. cit.*, art. 151.

³⁴ V. Konarska-Wrzosek, *op. cit.*, art. 151.

³⁵ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2011, s. 238; D.J. Sosnowska, *Przestępstwo znęcania się*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 3, s. 69–70; A. Lebedowicz, *Samobójstwo w ujęciu wielopłaszczyznowym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2013, nr 3, s. 6; wyrok SA w Gdańsku z 19 listopada 2009 r., II AKa 276/09, „Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku” 2011, nr 1, s. 96–99.

³⁶ J. Malczewski, *Problemy z prawną kwalifikacją lekarskiej pomocy do samobójstwa (art. 151 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 11, s. 20–35.

³⁷ Zgodnie z przepisem art. 32 ust. 2 i 5 przedmiotowej ustawy, jeżeli pacjent jest małoletni lub niezdolny do świadomego wyrażenia zgody, wymagana jest zgoda jego przedstawiciela ustawowego, a gdy pacjent nie ma przedstawiciela ustawowego lub porozumienie się z nim jest niemożliwe – zezwolenie sądu opiekuńczego. Jeżeli pacjent ukończył 16 lat, wymagana jest także jego zgoda.

³⁸ Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz.U. z 1997 r., Nr 28, poz. 152 z późn. zm.).

³⁹ A. Zoll, *op. cit.*, art. 151.

⁴⁰ A. Wąsek, *Prawnokarna problematyka samobójstwa*, Warszawa 1982, s. 75.

⁴¹ V. Konarska-Wrzosek, *op. cit.*, art. 151.

⁴² R. Kokot, *Z problematyki karalnego doprowadzenia do samobójstwa – uwagi na tle ustawowych znamion art. 151 k.k., cz. II*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2015, nr 36, s. 25–36.

⁴³ M. Filar, *Lekarskie prawo karne*, Kraków 2000, s. 335.

⁴⁴ R. Kokot, *Komentarz do...*, s. 930.

Znamieniem czasownikowym przestępstwa z art. 151 k.k. jest doprowadzenie człowieka do targnięcia się na własne życie. Oznacza to, że to suicydent, zachowując swobodę decyzyjną, dokonuje aktu odebrania sobie życia⁴⁵. Sprawca ma „kierować postępowaniem innej osoby stając się przyczyną jej samobójstwa”⁴⁶. Należy się zgodzić z V. Konarską-Wrzošek, która wskazuje, że „użycie w art. 151 k.k. znamienia czynnościowo-skutkowego »doprowadza« oznacza, że nie wystarcza, aby sprawca swoim zachowaniem wzbudził u ofiary zamiar popełnienia samobójstwa lub cokolwiek pomógł jej w tym (...), konieczne jest, aby spowodował faktyczne podjęcie się realizacji aktu samobójczego przez ofiarę (bez względu na jego ostateczny wynik) lub pomógł jej realnie i znacząco (fizycznie lub psychicznie) w akcie samobójstwa”⁴⁷. Zachowanie sprawcy musi ponadto cechować się taką intensywnością, aby stać się przyczynkiem do targnięcia się ofiary na życie, tzn. warunkować wprowadzenie w czyn decyzji o pozbawieniu się życia⁴⁸. Pomiedzy zachowaniem sprawcy i samobójstwem musi zachodzić związek kauzalny tego rodzaju, że bez namowy lub udzielenia pomocy do zamachu samobójczego by nie doszło⁴⁹. Zaznaczenia także wymaga, że sama czynność doprowadzenia nie musi wynikać ze złej woli sprawcy⁵⁰ – przepis art. 151 k.k. nie wymaga, aby działanie sprawcy było nacechowane konkretnym motywem bądź celem⁵¹. Pobudki namowy bądź pomocy do samobójstwa są więc prawnie nieistotne⁵².

Art. 151 k.k. zawiera dwa alternatywne znamiona tyżące się czynności sprawczej. Są nimi: namowa drugiej osoby do targnięcia się na własne życie oraz udzielenie pomocy do takiego targnięcia się⁵³. W zakresie eksplikacji znamienia „namowy” w doktrynie spotykane są trzy koncepcje. Według pierwszej z nich pojęcie to powinno być interpretowane zbieżnie z „podżeganiem” w ujęciu art. 18 § 2 k.k.⁵⁴ Drugi pogląd zakłada, że „namowa” jest terminem o węższym zakresie strony przedmiotowej niż „nakłanianie”, a to ze względu

⁴⁵ J. Kosonoga-Zygmunt, *Swoboda decyzji woli suicydenta jako przestępstwo odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 151 k.k.*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2015, nr 2, s. 23-36.

⁴⁶ I. Andrejew, op. cit., s. 134.

⁴⁷ V. Konarska-Wrzošek, op. cit., art. 151.

⁴⁸ R. Kokot, *Komentarz do...*, s. 928.

⁴⁹ Ibidem; W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1986, s. 477.

⁵⁰ J.K. Warylewski, *W sprawie...*, s. 75-78.

⁵¹ J. Malczewski, *Problemy z...*, s. 20-35.

⁵² Odmienne uważa Krzysztof Poklewski-Koziół, zdaniem którego „dyspozycja art. 151 [k.k. – przyp. aut.] przewiduje działanie sprawcy, który w jakimś własnym interesie, ze złą wolą, dąży do pozbawienia życia określonego człowieka i w tym celu doprowadza do jego targnięcia się na własne życie (...). Wyraz »doprowadza« odnosi się zarówno w języku potocznym, jak i prawnokarnym do czegoś, co ocenia się negatywnie” – zob. K. Poklewski-Koziół, *Obowiązek ochrony życia pacjenta a prawo człowieka do godnej śmierci [głos w dyskusji]*, „Prawo i Medycyna” 1999, nr 1, s. 105. Wydaje się, że pogląd ten należy uznać za odosobniony.

⁵³ A. Zoll, op. cit., art. 151.

⁵⁴ Ibidem; M. Szwarczyk, op. cit., art. 151; A. Zoll, R. Kokot, *Z problematyki...*, cz. I, s. 13-26; wyrok SO w Częstochowie z 3 października 2012 r., sygn. akt II K 186/08, Lex nr 2484316.

na konieczność werbalnego wyrażenia⁵⁵. Trzecie stanowisko oparte jest na dystynkcji poziomu nasilenia działania sprawcy – jak wskazuje Leon Tyszkiewicz, „podżeganie zostało określone znamieniem »namawia«, zamiast »nakłania«, co oznacza, że zakres form podżegania został ograniczony i to do tych postaci, które są mniej intensywne”⁵⁶. Samą „namowę” należy natomiast rozumieć jako „oddziaływanie na sferę intelektualną, jak i emocjonalną innej osoby, mające wywołać u niej zamiar popełnienia samobójstwa”⁵⁷ oraz jako „wpływanie na inną osobę by nie odstępowała od powziętego zamiaru (...), zwłaszcza zaś ponaglanie innej osoby do realizacji zaplanowanego czynu”⁵⁸. Namowa może przybierać postać prośby, sugestii, rady, propozycji, zalecenia⁵⁹. Wyłączone spod pojęcia „namowy” pozostają groźby⁶⁰ czy użycie przemocy⁶¹. „Udzieleniem pomocy” jest natomiast każda czynność, która umożliwia lub ułatwia popełnienie aktu samobójczego, a w tym dostarczenie narzędzi, udzielenie rady⁶² czy też utwierdzenie ofiary w już powziętym przez nią zamiarze (pomocnictwo intelektualne)⁶³. Pokrzywdzony nie musi mieć świadomości udzielanej mu pomocy⁶⁴. Pomoc musi jednak nastąpić przed podjęciem zamachu na własne życie – udzielenie pomocy już w trakcie czynu jest niemożliwe, bowiem skutek w postaci targnięcia się na własne życie został już w tym momencie zrealizowany⁶⁵. W praktyce może zdarzyć się sytuacja, gdy sprawca zrealizuje oba znamiona czynności sprawczej z art. 151 k.k., tj. najpierw namówi inną osobę do popełnienia samobójstwa, a następnie udzieli jej w tym pomocy⁶⁶. Zaakcentowania wymaga także, że doprowadzenie do samobójstwa w sposób inny niż poprzez nakłonienie lub udzielenie pomocy pozostaje poza dyspozycją przepisu art. 151 k.k., co jednocześnie oznacza, że możliwe jest ich zakwalifikowanie m.in. jako zabójstwo⁶⁷.

⁵⁵ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, art. 151 k.k.; R. Kokot, *Komentarz do...*, s. 929; K. Burdziak, *Kierowanie wykonaniem samobójstwa i polecenie jego wykonania w polskim prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, nr 4, s. 175–187.

⁵⁶ L. Tyszkiewicz, op. cit., art. 151.

⁵⁷ J. Kosonoga-Zygmunt, *Namowa i udzielenie...*, s. 50.

⁵⁸ Wyrok SN z dnia 24 stycznia 1967 r., sygn. akt II KR 211/66, niepublikowany.

⁵⁹ R. Kokot, *Komentarz do...*, s. 929.

⁶⁰ K. Daszkiewicz, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Rozdział XIX Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 251.

⁶¹ J. Kosonoga-Zygmunt, *Namowa i udzielenie...*, s. 55–56.

⁶² V. Konarska-Wrzosek, op. cit., art. 151.

⁶³ P. Góralski, *Pomoc i namowa do samobójstwa (art. 151 k.k.) w poglądach doktryny oraz danych statystycznych*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2003, nr 13, s. 35–52.

⁶⁴ R. Kokot, *Z problematyki...*, cz. II, s. 25–36.

⁶⁵ J. Giezek, op. cit., art. 151; R. Fluder, *Namowa i pomoc do targnięcia się na własne życie – zagadnienia wybrane*, [w:] P. Góralski (red.), *Problematyka ochrony życia i zdrowia ludzkiego w prawie karnym*, Warszawa 2016, s. 57.

⁶⁶ B. Michalski, op. cit., s. 179.

⁶⁷ P. Konieczniak, *W sprawie eutanatycznej pomocy do samobójstwa (na marginesie sporu J. Warylewski – K. Poklewski-Koziół)*, „Państwo i Prawo” 1999, nr 5, s. 72–78.

Przestępstwo z art. 151 k.k. ma charakter materialny – do jego dokonania konieczny jest skutek w postaci targnięcia się ofiary na życie⁶⁸. Skutkiem czynu jest sam zamach samobójczy⁶⁹. Przestępstwo jest dokonane z chwilą podjęcia próby samozagłady, jej rezultat jest natomiast prawnie irrelevantny⁷⁰. Jeżeli do targnięcia się na własne życie nie doszło, sprawca odpowie za usiłowanie⁷¹. Usiłowanie przestępstwa z art. 151 k.k. zachodzi również wtedy, gdy sprawca wzbudził w ofierze zamiar targnięcia się na własne życie, jednak ofiara swoim działaniem nie wykroczyła poza granice czynności przygotowawczych do samobójstwa⁷².

Namowa i pomoc do samobójstwa są zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Przestępstwo to stanowi występki⁷³, który jest ścigany z urzędu⁷⁴.

Wskazać należy, że w Polsce corocznie wszczynana jest znacząca liczba postępowań, których przedmiotem pozostaje czyn z art. 151 k.k. W ciągu ostatnich pięciu lat liczba ta przekroczyła 3000 postępowań rocznie (2020 r. – 3458, 2019 r. – 3543, 2018 r. – 3406, 2017 r. – 3385, 2016 r. – 3024). Niska jest natomiast liczba przestępstw stwierdzonych⁷⁵. W 2020 r. stwierdzono 11 podżegań do samobójstwa, w 2019 r. – 18, w 2018 r. – 20, w 2017 r. – 27 (i był to najwyższy poziom pod rządami k.k. z 1997 r.), w 2016 – 11⁷⁶. Dla porównania – w przypadku zabójstw (art. 148 k.k.) w ciągu ostatnich pięciu lat liczba wszczętych postępowań wynosiła odpowiednio: 657 (2020 r.), 600 (2019 r.), 542 (2018 r.), 557 (2017 r.) i 514 (2016 r.), natomiast liczba stwierdzonych przestępstw była równa odpowiednio: 641 (2020 r.), 524 (2019 r.), 531 (2018 r.), 513 (2017 r.) i 456 (2016 r.)⁷⁷. Liczba przestępstw stwierdzonych stanowi więc w przypadku podżegania do samobójstwa niewielki ułamek liczby prowadzonych postępo-

⁶⁸ V. Konarska-Wrzosek, op. cit., art. 151; J. Giezek, op. cit., art. 151; A. Zoll, op. cit., art. 151.

⁶⁹ A. Marek, op. cit., art. 151.

⁷⁰ V. Konarska-Wrzosek, op. cit., art. 151; J. Giezek, op. cit., art. 151; A. Zoll, op. cit., art. 151.

⁷¹ V. Konarska-Wrzosek, op. cit., art. 151; A. Zoll, op. cit., art. 151; A. Marek, op. cit., art. 151; L. Tyszkiewicz, op. cit., art. 151.

⁷² A. Mazurek, *Odpowiedzialność karna za podżeganie lub pomocnictwo do samobójstwa oraz doprowadzenie do zamachu samobójczego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1980, nr 1, s. 69.

⁷³ V. Konarska-Wrzosek, op. cit., art. 151.

⁷⁴ A. Zoll, op. cit., art. 151.

⁷⁵ W statystyce policyjnej za przestępstwo stwierdzone uważa się „przestępstwo będące zbrodnią lub występkiem ściganym z oskarżenia publicznego, w tym także przestępstwem skarbowym, objęte postępowaniem przygotowawczym zakończonym, w wyniku którego potwierdzono zaistnienie czynu zabronionego” – statystyka Policji, *Uwagi i definicje*, <https://statystyka.policja.pl/download/20/232288/Uwagiidefinicje.docx> (data dostępu: 30.08.2021).

⁷⁶ Statystyka Policji, *Namowa lub pomoc do samobójstwa (art. 151 k.k.)*, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63420,Namowa-lub-pomoc-do-samobojstwa-art-151.html> (data dostępu: 30.08.2021).

⁷⁷ Statystyka Policji, *Zabójstwo (art. 148 k.k.)*, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63411,Zabojstwo-art-148.html> (data dostępu: 30.08.2021).

wań⁷⁸. Zdaniem Józefa Gurgula⁷⁹ jeszcze mniej spraw karnych znajduje swój finał w sądzie – przyczyną jest to, że zazwyczaj „w wypadku popełnienia samobójstwa organy ścigania podejmują (...) czynności w celu ustalenia, czy nie zostało popełnione jakieś przestępstwo (w tym z art. 151 k.k.)”⁸⁰. Aby przedstawić pełen obraz statystyczny, warto w tym miejscu przytoczyć jeszcze liczbę zamachów samobójczych zakończonych zgonem na terenie całego kraju; w 2020 r. stwierdzono ich 5165, w 2019 r. – 5255, w 2018 r. – 5182, w 2017 r. – 5276⁸¹, a w 2016 r. – 5405⁸².

Namowa i pomoc do samobójstwa w austriackim prawie karnym

W austriackim prawie karnym namowa i pomoc do samobójstwa jest stygizowana w § 78 ustawy karnej (dalej jako StGB)⁸³. Przepis ten stanowi, że kto nakłania inną osobę do samobójstwa lub udziela jej w tym pomocy, podlega karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do pięciu lat⁸⁴. Przedmiotem penalizacji cytowanego przepisu pozostaje „współdziałanie w samobójstwie” (*Mitwirkung am Selbstmord*). Przepis ten zawarty jest w pierwszym rozdziale części szczególnej ustawy karnej, który dedykowany jest przestępstwom przeciwko życiu i zdrowiu (*Strafbare Handlungen gegen Leib und Leben*). W doktrynie prawa karnego podkreśla się, że przepis § 78 StGB stanowi *delictum sui generis* i nie jest uprzywilejowanym typem morderstwa (§ 75 StGB)⁸⁵.

⁷⁸ Do podobnych wniosków doszli Marek Mozgawa i Paweł Bachmat, którzy przeanalizowali dane z lat wcześniejszych (do 2014 r. włącznie) – M. Mozgawa, P. Bachmat, op. cit., s. 34.

⁷⁹ J. Gurgul, *Postępowanie przygotowawcze dotyczące samobójstwa (wybrane problemy)*, „Problemy Praworządności” 1990, nr 4–5, s. 4.

⁸⁰ A. Wąsek, op. cit., s. 65.

⁸¹ Statystyka Policji, *Zamachy samobójcze od 2017 r.*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze/63803,Zamachy-samobojcze-od-2017-roku.html> (data dostępu: 30.08.2021).

⁸² Statystyka Policji, *Zamachy samobójcze od 2013 r. do 2016 r.*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze/122324,Zamachy-samobojcze-od-2013-do-2016.html> (data dostępu: 30.08.2021).

⁸³ Ustawa z dnia 23 stycznia 1974 r. – kodeks karny (*Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen* [Strafgesetzbuch – StGB]), Bundesgesetzblatt 1974, nr 60 z późn. zm.

⁸⁴ Przepis § 78 StGB ma następującą treść: „Wer einen anderen dazu verleitet, sich selbst zu töten, oder ihm dazu Hilfe leistet, ist mit Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren zu bestrafen”.

⁸⁵ W austriackim prawie karnym podstawowym typem przestępstwa penalizującym zabicie człowieka jest morderstwo (*Mord*) – szerzej na ten temat: K.K. Borkowska, *Przestępstwo dzieciobójstwa w ujęciu komparatystycznym*, Warszawa 2020, s. 292–293. W doktrynie wskazuje się, że przestępstwem uprzywilejowanym jest zabójstwo eutanatyczne (§ 77 StGB), natomiast podżeganie do samobójstwa (§ 78 StGB) stanowi samodzielny typ czynu zabronionego – zob. G. Burda, *Der Suizid im Strafrecht*, Exposé zum Dissertationsvorhaben mit dem Arbeitstitel, Uniwersytet w Wiedniu, Wiedeń 2017, s. 6.

Z racji wysokości ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności współdziałanie w samobójstwie pozostaje występkiem (*das Vergehen*) – § 17 ust. 1 i 2 StGB.

Samo samobójcze działanie nie jest w Austrii penalizowane. Dlatego też zawarcie w ustawie przepisu penalizującego podżeganie do samobójstwa jest konieczne, aby móc karać zachowania takiego rodzaju – karanie form zjawiskowych w postaci podżegania i pomocnictwa ma miejsce jedynie w przypadku czynów zabronionych, do których – jak już wcześniej zauważono – samobójstwo nie należy⁸⁶.

Na potrzeby dalszych rozważań należy w tym miejscu poczynić uwagę o wyroku austriackiego Trybunału Konstytucyjnego z 11 grudnia 2020 r.⁸⁷, który orzekł, że znamię „lub udziela jej w tym pomocy” zawarte w przepisie § 78 StGB jest niezgodne z Konstytucją⁸⁸ i przepis utraci moc w tym zakresie z końcem 31 grudnia 2021 r.⁸⁹ Trybunał, uzasadniając orzeczenie, wskazał, że gwarantowane konstytucyjnie prawo jednostki do swobodnego samostanowienia obejmuje także prawo do godnej śmierci, którego elementem jest możliwość szukania przez osobę chcącą dokonać aktu samobójczego pomocy u osoby trzeciej. Ustanowienie generalnego zakazu udzielania pomocy w samobójstwie stanowi zbyt intensywną ingerencję w prawo jednostki do samostanowienia. Jeżeli wola popełnienia samobójstwa jest wynikiem swobodnej decyzji suicydenta, to musi być respektowana przez ustawodawcę. Jednocześnie jego rolą jest podjęcie takich środków, aby umożliwić suicydentowi powzięcie swobodnej decyzji, bez wpływu osób trzecich. Trybunał podkreślił dodatkowo, że nakłanianie do popełnienia samobójstwa pozostaje przestępstwem (pierwsze znamię z przepisu § 78 StGB). Decyzja o popełnieniu samobójstwa z pomocą osoby trzeciej jest bowiem chroniona konstytucyjnie tylko wtedy, gdy została podjęta dobrowolnie i bez żadnego wpływu. Warunek ten nie jest spełniony, jeżeli akt samobójczy wynika z namowy osoby trzeciej⁹⁰.

⁸⁶ H. Steidl, op. cit., s. 5; orzeczenie OGH z 27 października 1998 r., 11 Os 82/98 i 11 Os 83/98, „Evidenzblatt der Rechtsmittelentscheidungen” 1999, nr 71, s. 316.

⁸⁷ W rozpoznawanej sprawie Trybunał zajmował się przepisami § 77 StGB i § 78 StGB penalizującymi odpowiednio zabójstwo eutanatyczne (*Tötung auf Verlangen*) oraz podżeganie do samobójstwa (*Mitwirkung am Selbstmord*).

⁸⁸ Federalna ustawa konstytucyjna Republiki Austrii z dnia 1 października 1920 r. (*Gesetz vom 1. Oktober 1920, womit die Republik Österreich als Bundesstaat eingerichtet wird [Bundes-Verfassungsgesetz]*), Bundesgesetzblatt 1920, nr 1 z późn. zm.

⁸⁹ Wyrok VfGH z 11 grudnia 2020 r., G 139/2019, https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Vfgh/JFT_2020121119G00139_00/JFT_20201211_19G00139_00.pdf (data dostępu: 30.08.2021).

⁹⁰ Na marginesie warto także wskazać, że orzeczenie zapadło w kontekście coraz silniej widocznego problemu wspomagane samobójstwa wśród osób nieuleczalnie chorych i wiążącej się z tym odpowiedzialności karnej lekarzy. Trybunał w tym samym orzeczeniu badał także konstytucyjność przepisu § 77 StGB penalizującego zabójstwo eutanatyczne (*Tötung auf Verlangen*). Trybunał nie dopatrzył się w tym zakresie niezgodności z ustawą zasadniczą, wskazując, że jest to przestępstwo uprzywilejowane. W przypadku uchylecia przepisu przewidującego łagodniejszą odpowiedzialność karną, zabójstwo eutanatyczne podlegałoby ocenie przez pryzmat znamion

Mając na uwadze zapadłe orzeczenie, należy spodziewać się reformy przepisu § 78 StGB. W przypadku braku reakcji ustawodawcy począwszy od dnia 1 stycznia 2022 r. przepis § 78 StGB będzie miał natomiast następującą treść: kto nakłania inną osobę do samobójstwa, podlega karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do pięciu lat⁹¹.

Przestępstwo stypizowane w przepisie § 78 StGB jest przestępstwem powszechnym. Może je popełnić każdy zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej, o czym przesądza zaimek rzeczowny rozpoczynający przepis (kto – *wer*). W przypadku zaniechania sprawca musi mieć status gwaranta (§ 2 StGB), który może wynikać z samego prawa, umowy bądź z podjętych dotychczas czynności⁹². W takiej sytuacji przestępstwo to jest indywidualne.

Od strony podmiotowej czyn z § 78 StGB charakteryzuje się umyślnością. Konieczne jest istnienie co najmniej zamiaru ewentualnego, który przejawia się w tym, że sprawca co najmniej godzi się na to, że pomaga w samobójstwie innej osobie⁹³.

Przedmiotem ochrony przepisu § 78 StGB jest przede wszystkim życie ludzkie i fizyczna integralność człowieka⁹⁴. Niemniej jednak w doktrynie panuje przekonanie, że przepis § 78 StGB obejmuje swoją ochroną także takie wartości jak prawo do życia prywatnego, prawo do życia rodzinnego oraz prawo do samostanowienia⁹⁵.

Przedmiotem wykonawczym czynu stypizowanego w § 78 StGB jest człowiek, który jest świadomy znaczenia samobójczego zamachu, tj. tego, że jego zachowanie prowadzi do śmierci. Ofiara musi mieć wolę popełnienia samobójstwa, akt suicydalny musi być wynikiem jej swobodnej decyzji⁹⁶. Przyjęcie kwalifikacji z przepisu § 78 StGB jest niemożliwe, kiedy zdolność ofiary do rozumienia znaczenia czynu doznała upośledzenia⁹⁷. W praktyce problematyczne do zakwalifikowania są przypadki, gdy ofiara jest nieletnia, w podeszłym

morderstwa (ewentualnie zabójstwa), a istniejące dotychczas wątpliwości związane ze wspomaganym samobójstwem i tak nie zostałyby rozstrzygnięte.

⁹¹ M. Halmich, *VfGH lockert Sterbehilfe – wie geht es nun weiter?*, „Pflegegeld & Sozialrecht” 2021, nr 1, s. 14–17.

⁹² O. Maleczky, *Strafrecht. Allgemeiner Teil I*, Wiedeń 2015, s. 65.

⁹³ A. Birkbauer, M. Hilf, A. Tipold, *Strafrecht. Besonderer Teil I*, Wiedeń 2017, § 78, nb 9.

⁹⁴ A. Grünauer, *Mitwirkung am Selbstmord: Analyse, Rechtsvergleich und Reformüberlegungen*, Diplomarbeit zur Erlangung des akademischen Grades Magistra der Rechtswissenschaften im Diplomstudium Rechtswissenschaften, Uniwersytet Johannes Keplera w Linzu, Linz 2019, s. 7.

⁹⁵ M. Schörghuber, *§ 78 StGB – eine tragende Wand im Gebäude des rechtlichen Lebens- und Selbstbestimmungsschutzes*, „Imago Hominis” 2020, t. 27, z. 3, s. 150–157.

⁹⁶ A. Birkbauer, M. Hilf, A. Tipold, op. cit., 78, nb 6 i nast.; P. Velten, *Kommentar zu § 78 StGB*, [w:] O. Triffterer, Ch. Rosbaud, H. Hinterhofer (red.), *Salzburger Kommentar zum Strafgesetzbuch*, Wiedeń 2018, nb 25.

⁹⁷ E. Wach, *Strafrechtliche Probleme des Selbstmords*, „Österreichische Juristen-Zeitung” 1978, z. 18, s. 481; H. Fuchs, S. Reindl-Krauskopf, *Strafrecht. Besonderer Teil I*, Wiedeń 2018, s. 19; orzeczenie OGH z 27 października 1998 r., 11 Os 82/98 i 11 Os 83/98, „Evidenzblatt der Rechtsmittelentscheidungen” 1999, nr 71, s. 316.

wieku czy chora psychicznie⁹⁸. W braku wskazań ustawowych poszczególne kryteria takowej oceny zostały sformułowane przez orzecznictwo. Judykatura konsekwentnie wyklucza możliwość podjęcia swobodnej decyzji w przedmiocie powzięcia aktu samobójczego przez osoby poniżej 14 roku życia⁹⁹. Jednocześnie Sąd Najwyższy w jednym ze swoich orzeczeń wprost sformułował pogląd, że „chęć nieletniego do popełnienia samobójstwa nie jest w żadnym wypadku rozstrzygająca”¹⁰⁰, co sugerowałoby konieczność oceny stanu psycho-fizycznego takiej osoby *ad casum*¹⁰¹. W orzecznictwie podkreśla się, że jeżeli suicydent nie może swobodnie podjąć decyzji o dokonaniu samobójczego zamachu, to stanowi zarazem nie tylko ofiarę, ale też narzędzie w rękach osoby podlegającej i w grę wchodzi ocena zachowania podlegacza przez przyzmat znamion morderstwa (§ 75 StGB)¹⁰². Dotychczas w sądownictwie za osoby niezdolne do podjęcia samodzielnej decyzji o dokonaniu samobójczego zamachu uznano m.in. 12-letniego chłopca¹⁰³ czy osobę w stanie całkowitego odurzenia¹⁰⁴. W przypadku pozostawania pod wpływem alkoholu w doktrynie wskazuje się granicę zawartości od około 3 promili alkoholu we krwi wzwyż, niemniej jednak w konkretnym przypadku ilość ta może być większa¹⁰⁵. Ogólnie w judykaturze akcentowane jest, że to suicydent musi mieć zamiar pozbawienia siebie samego życia. Zamiar ten może zostać zrealizowany także wtedy, gdy ofiara naraża się na ryzyko śmierci stworzone przez osobę trzecią i nie zapobiega jej, chociaż mogłaby to zrobić aż do końca – przykładem takowego zachowania jest stanięcie na autostradzie i czekanie na nadjeżdżający pojazd¹⁰⁶ czy

⁹⁸ A. Grünauer, op. cit., s. 7.

⁹⁹ H. Steidl, op. cit., s. 19.

¹⁰⁰ Orzeczenie OGH z 20 marca 2000 r., 14 Os 158/99, „Evidenzblatt der Rechtsmittelentscheidungen” 2000, nr 162, s. 690.

¹⁰¹ R. Moos, *Komentarz do § 78 StGB*, [w:] F. Höpfel, E. Ratz (red.), *StGB. Wiener Kommentar*, Wiedeń 2017, nb 22.

¹⁰² Orzeczenie OGH z 20 marca 2000 r., 14 Os 158/99, „Evidenzblatt der Rechtsmittelentscheidungen” 2000, nr 162, s. 690; orzeczenie OGH z 13 lipca 2004 r., 14 Os 74/04, <https://www.jusline.at/entscheidung/289912> (data dostępu: 30.08.2021).

¹⁰³ Orzeczenie OGH z 20 marca 2000 r., 14 Os 158/99, „Evidenzblatt der Rechtsmittelentscheidungen” 2000, nr 162, s. 690.

¹⁰⁴ Orzeczenie OGH z 13 lipca 2004 r., 14 Os 74/04, <https://www.jusline.at/entscheidung/289912> (data dostępu: 30.08.2021). W przedmiotowej sprawie skarga kasacyjna została wniesiona jedynie na korzyść oskarżonego, w związku z czym Sąd nie mógł zmienić orzeczenia na niekorzyść oskarżonego i skazać go za morderstwo. Sąd ograniczył się więc do zawarcia stosownego wyводу prawnego w uzasadnieniu orzeczenia.

¹⁰⁵ Ch. Bertel, K. Schwaighofer, *Österreichisches Strafrecht. Besonderer Teil II*, Wiedeń 2015, § 287, nb 2; F. Plöchl, *Komentarz do § 287 StGB*, [w:] F. Höpfel, E. Ratz (red.), op. cit., nb 22.

¹⁰⁶ Orzeczenie OGH z 27 października 1998 r., 11 Os 82/98 i 11 Os 83/98, „Evidenzblatt der Rechtsmittelentscheidungen” 1999, nr 71, s. 316. W przedmiotowej sprawie oskarżonemu – kierowcy ciężarówki – zostało przypisane przestępstwo nieumyślnego spowodowania śmierci (§ 80 StGB), a to z tego powodu, że naruszył on reguły ostrożności poprzez jazdę na drodze ekspresowej bez świateł drogowych, tylko ze światłami mijania. Z tego powodu za późno zobaczył on stojącą na drodze ofiarę (suicydenta). Prokurator w skardze kasacyjnej wskazywał, że oskarżony powinien ponieść odpowiedzialność karną za czyn z § 78 StGB, tj. za pomoc w samobójstwie. Sąd Najwyższy

nieopuszczenie pomieszczenia¹⁰⁷ bądź pojazdu¹⁰⁸, w którym inna osoba, również chcąc popełnić samobójstwo, odkręciła gaz¹⁰⁹. Do dobrowolnego odebrania sobie życia nie należą natomiast przypadki, gdy ofiara działa z powodu powtarzających się nadużyć wobec jej osoby, groźby, błędu czy podstęp¹¹⁰. Ten ostatni może zająć np. w sytuacji, gdy druga osoba wprowadza suicydentę w przekonanie, że ten jest nieuleczalnie chory, choć tak w rzeczywistości nie jest¹¹¹.

Do znamion strony przedmiotowej opisywanego przestępstwa należy nakłanianie innej osoby do samobójstwa lub udzielanie jej w tym pomocy. Czynnościami sprawczymi są więc namowa do samobójstwa i pomoc w akcie samobójczym. Nakłanianie definiowane jest jako wzbudzenie zamiaru popełnienia samobójstwa u ofiary i należy je interpretować jako „przyczynienie się” do popełnienia czynu zabronionego w rozumieniu przepisu § 12 przypadek II StGB. Aby sprowokować ofiarę do podjęcia samobójczego zamachu, konieczne jest wpłynięcie na sferę jej psychiki¹¹². Nakłonienie musi nastąpić przed podjęciem zamachu samobójczego. W przypadku, gdy namowa nie zostanie przez adresata w ogóle odebrana albo gdy dana osoba jest na tyle zdeterminowana w popełnieniu samobójstwa, że czynności nakłaniające nie mają wpływu na jej wolę, dochodzi jedynie do uświadczenia namowy do samobójstwa¹¹³. Udzielenie pomocy to natomiast wspomóżenie innej osoby w zamachu samobójczym, przy czym akt ten musi być dokonany przez samobójcę. Innymi słowy, to suicydent musi zadać sobie śmierć, tzn. dokonać odebrania sobie życia własnymi rękami¹¹⁴. Element ten odróżnia to przestępstwo od zabójstwa eutanatycznego, tj. dokonanego rękami osoby trzeciej¹¹⁵. Udzielenie pomocy może przybrać

nie zgodził się z argumentacją oskarżyciela i wskazał, że zachowanie sprawcy tego przestępstwa musi być umyślne.

¹⁰⁷ Orzeczenie OGH z 23 września 1938 r., 5 Os 315/38, „Entscheidungen des Obersten Gerichtshofes in Strafsachen und Disziplinarangelegenheiten” 18/60.

¹⁰⁸ Orzeczenie OGH z 31 marca 1950 r., 1 Os 651/49, „Entscheidungen des Obersten Gerichtshofes in Strafsachen und Disziplinarangelegenheiten” 21/42.

¹⁰⁹ Argumentacja Sądu Najwyższego w obu sprawach była podobna. Sąd wskazał, że w przypadku, gdy dwie osoby zdecydowały się na popełnienie samobójstwa, a jedna z nich przeżyje, a podczas podjętego wspólnie działania ofiara ma możliwość przerwania go (w przedmiotowych stanach faktycznych – możliwość opuszczenia pomieszczenia bądź pojazdu, otwarcia okien), właściwą kwalifikacją prawną dla zachowania osoby, która przeżyła, jest przepis § 78 StGB [a nie morderstwo – § 75 StGB – przyp. aut.].

¹¹⁰ H. Steidl, op. cit., s. 47.

¹¹¹ P. Velten, op. cit., nb 32.

¹¹² A. Grünauer, op. cit., s. 7.

¹¹³ R. Durl, *Strafloser Beitragsversuch und strafbare Mitwisserschaft – ein vermeidbares Paradoxon*, „RZ – Österreichische Richterzeitung” 2010, z. 10, s. 228 i nast.

¹¹⁴ Orzeczenie OGH z 27 października 1998 r., 11 Os 82/98 i 11 Os 83/98, „Evidenzblatt der Rechtsmittelentscheidungen” 1999, nr 71, s. 316.

¹¹⁵ R. Moos, op. cit., nb 39 i nast.; H. Steidl, op. cit., s. 4; orzeczenie OGH z 4 września 1935 r., 4 Os 418/35, „Entscheidungen des Obersten Gerichtshofes in Strafsachen und Disziplinarangelegenheiten” 15/59.

formę psychiczną bądź fizyczną¹¹⁶ i definiowane jest jako „każdy niewłaściwy społecznie środek, który stanowi przyczynę bądź wpływa na metodę lub sposób popełnienia samobójstwa”¹¹⁷. Pomoc może stanowić np. udzielenie porady dotyczącej sposobu samobójstwa albo udzielenie środka ku temu, m.in. dostarczenie leków lub broni¹¹⁸, udostępnienie mieszkania w celu dokonania samobójczego ataku¹¹⁹ czy pełnienie roli strażnika (tzw. stanie na czatach) bądź przewoźnika¹²⁰. Jeżeli sprawca jest już zdeterminowany, aby popełnić samobójstwo, to dalsze wspieranie jego decyzji może stanowić wsparcie psychiczne¹²¹. Podkreślenia wymaga, że granice pomocy psychicznej są płynne i wymagają oceny w zależności od konkretnego przypadku – przykładowo w orzecznictwie uznano, że stwierdzenie „rób, co chcesz” wypowiedziane przed podjęciem aktu samobójczego stanowi czynnik wzmacniający decyzję o samounicestwieniu, a tym samym jest pomocą w jego popełnieniu¹²². Pomoc psychiczną od nakłaniania odróżnia to, że w przypadku pomocy decyzja o autodestrukcji została już przez suicydenta podjęta, natomiast w przypadku namowy do samobójstwa to sprawca wzbudza w ofierze wolę pozbawienia siebie samego życia¹²³. Czynności sprawcze przestępstwa z przepisu § 78 StGB mogą zostać zrealizowane także poprzez sieć Internet¹²⁴.

Między zachowaniem sprawcy (namowa lub pomoc) a zamachem samobójczym musi ponadto zachodzić związek kauzalny¹²⁵. Nie musi on być jednak na tyle silny, aby realizacja aktu suicydalnego była niemożliwa bez wkładu sprawcy¹²⁶. Wymaga także podkreślenia, że przepis § 78 StGB penalizuje podżeganie do samobójstwa „innej osoby”. Tym samym samobójstwo samego siebie pozostaje bezkarne¹²⁷.

Przestępstwo stypizowane w przepisie § 78 StGB jest przestępstwem materialnym (*Erfolgsdelikt*). Dokonanie skutecznego zamachu samobójczego przez ofiarę (*die vollendete Selbsttötung des Suizidenten*) stanowi skutek przestęp-

¹¹⁶ H. Steidl, op. cit., s. 36.

¹¹⁷ R. Moos, op. cit., nb 28.

¹¹⁸ H. Fuchs, S. Reindl-Krauskopf, op. cit., s. 19.

¹¹⁹ H. Steidl, op. cit., s. 37.

¹²⁰ E. Steininger, *Komentarz do § 12 StGB*, [w:] O. Triffterer, Ch. Rosbaud, H. Hinterhofer (red.), op. cit., nb 87.

¹²¹ R. Moos, op. cit., nb 28.

¹²² Orzeczenie OGH z 21 marca 1972 r., 12 Os 239/71, „Evidenzblatt der Rechtsmittelentscheidungen” 1972, nr 328, s. 610.

¹²³ R. Moos, op. cit., nb 28; A. Birklbauer, *Komentarz do § 78 StGB*, [w:] F. Höpfel, E. Ratz (red.), op. cit., nb 47.

¹²⁴ Orzeczenie OGH z 7 marca 2007 r., 13 Os 114/06y, https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Justiz/JJT_20070307_OGH0002_0130OS00114_06Y0000_000/JJT_20070307_OGH0002_0130OS00114_06Y0000_000.pdf (data dostępu: 30.08.2021).

¹²⁵ P. Velten, op. cit., nb 16 i nast.

¹²⁶ Orzeczenie OGH z 28 sierpnia 1973 r., 12 Os 57/73, „RIS-Justiz” RS0092196.

¹²⁷ A. Grünauer, op. cit., s. 7.

stwa¹²⁸. Suicydent musi ponieść śmierć, aby przestępstwo zostało dokonane¹²⁹. W przypadku, gdy zamach samobójczy nie powiódł się albo nie został w ogóle podjęty, dochodzi do usiłowania przestępstwa z § 78 StGB¹³⁰.

Czyn z przepisu § 78 StGB zagrożony jest karą pozbawienia wolności w wymiarze od 6 miesięcy do 5 lat i stanowi występpek.

Dane statystyczne dotyczące przestępstwa z § 78 StGB z ostatnich pięciu dostępnych rocznych opracowań statystycznych¹³¹ przedstawiają się następująco: w 2019 r. odnotowano 1 przypadek, w 2018 r. – 9 przypadków, w 2017 r. – 10 przypadków, w 2016 r. – 5 przypadków, a w 2015 r. – 3 przypadki tego przestępstwa¹³². Ilość postępowań karnych prowadzonych w przedmiocie podżegania do samobójstwa jest więc znikoma. Wskazać także należy, że w latach 2018-2013 uzyskano zaledwie dwa wyroki skazujące w sprawach o czyn z § 78 StGB¹³³. Dla porównania warto w tym miejscu przytoczyć dane statystyczne dotyczące morderstwa, które stwierdzano zdecydowanie częściej: w 2019 r. było to 236 przypadków¹³⁴, w 2018 r. – 190 przypadków, w 2017 r. – 203 przypadki, w 2016 r. – 141 przypadków, a w 2015 r. – 133 przypadki. Uzupełnienie obrazu statystycznego stanowią dane dotyczące liczby skutecznych zamachów samobójczych: w 2019 r.¹³⁵ popełniono ich łącznie 1173, w 2018 r. – 1209, w 2017 r. – 1224, w 2016 r. – 1204, a w 2015 r. – 1251¹³⁶. Analitycy statystyczni zwracają uwagę na takie zjawiska, jak tendencja spadkowa wskaźników samobójstw we wszystkich grupach wiekowych od 1980 r. oraz wzrost ryzyka samobójstwa wraz z wiekiem – ponad jedna trzecia wszystkich samobójstw w Austrii popełniana jest przez osoby powyżej 65 roku życia; ryzyko samobójstwa jest prawie dwuipółkrotnie większe w grupie wiekowej od 75 do 79 lat, a w grupie wiekowej od 85 do 89 lat prawie pięć razy wyższe niż w przeciętnej populacji, szczyt przypada natomiast na grupę wiekową między 50 a 54 rokiem życia. Jednocześnie podkreśla się, że samobójstwo jest

¹²⁸ R. Moos, op. cit., nb 13, 17 i nast.; A. Birklbauer, op. cit., nb 34; H. Steidl, op. cit., s. 52.

¹²⁹ Orzeczenie OGH z dnia 17 czerwca 1938 r., 5 Os 251/38, „Entscheidungen des Obersten Gerichtshofes in Strafsachen und Disziplinarangelegenheiten” 18/46.

¹³⁰ Szersze rozważania w tym zakresie: H. Steidl, op. cit., s. 59–63.

¹³¹ Dane z 2020 r. nie zostały do chwili tworzenia niniejszej pracy udostępnione (stan na: 30.08.2021). Wobec powyższego do analizy statystycznej obrano dane z lat 2019–2015.

¹³² Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, *Sicherheitsbericht 2019. Kriminalität Vorbeugung und Bekämpfung. Anhang*, https://bmi.gv.at/508/files/SIB_2019/2_SIB_2019_Anhang_V20200817_praes.pdf (data dostępu: 30.08.2021), s. 131.

¹³³ H. Steidl, op. cit., s. 64.

¹³⁴ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, *Sicherheitsbericht 2019...*, s. 131.

¹³⁵ W zakresie liczby samobójstw dane z 2020 r. są już dostępne – odnotowano ich łącznie 1072. Przytoczenie w tekście danych z lat 2019–2015 podyktowane było wolą zachowania spójności z przytoczonymi uprzednio danymi dotyczącymi liczby podżegań do samobójstwa i morderstw.

¹³⁶ Statista, *Anzahl der Suizide und Todesfälle infolge von Selbstbeschädigung in Österreich nach Geschlecht von 1970 bis 2020*, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/800095/umfrage/suizide-und-todesfaelle-infolge-von-selbstbeschaedigung-in-oesterreich-nach-geschlecht/> (data dostępu: 30.08.2021).

jedną z najczęstszych przyczyn zgonów w Austrii zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet w wieku do 50 lat, a nawet drugą najczęstszą wśród osób w wieku od 15 do 29 lat¹³⁷.

Dokonując analizy powyższych danych, należy dojść do wniosku, że liczba samobójstw jest w Austrii wysoka, natomiast liczba postępowań prowadzonych w kierunku namowy i udzielenia pomocy w samobójstwie – znikoma.

Wnioski

Porównanie zawartości normatywnej przepisu art. 151 k.k. i przepisu § 78 StGB pozwala na wyciągnięcie następujących wniosków.

Zarówno w Polsce, jak i w Austrii, namowa i pomoc do samobójstwa stanowi odrębny typ czynu zabronionego. Ugruntowany jest pogląd, że podżeganie do samobójstwa nie jest uprzywilejowanym typem przestępstwa zabójstwa (morderstwa), lecz stanowi osobne przestępstwo. Penalizowanie podżegania do samobójstwa w obu systemach prawa wynika z tego, że samo samobójstwo nie jest czynem przestępnym, w związku z czym nie jest możliwe karanie jego form zjawiskowych w postaci pomocnictwa i podżegania na podstawie przepisów części ogólnej ustawy karnej. Takowe ustawa przewiduje bowiem tylko w stosunku do czynów zabronionych.

Brak jest różnic w zakresie podmiotu przestępstwa. W regulacjach obu państw podżeganie do samobójstwa jest przestępstwem powszechnym i może zostać popełnione przez każdą osobę zdolną do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Jedynie w przypadku zaniechania przestępstwo to ma indywidualny charakter – sprawca musi pełnić rolę gwaranta, tj. mieć obowiązek zapobieżenia skutkowi.

Odrębności nie daje się również odnotować w znamionach strony podmiotowej przestępstwa. Zarówno w Polsce, jak i w Austrii, podżeganie do samobójstwa jest przestępstwem umyślnym, który można popełnić w obu postaciach zamiaru (*dolus directus* i *dolus eventualis*).

W zakresie przedmiotu ochrony dają się odnotować pewne nieznaczące dystynkcje. W obu systemach prawa podstawowym przedmiotem ochrony jest życie ludzkie. Niemniej jednak w Austrii dochodzą do głosu poglądy, że pobocznym przedmiotem ochrony przepisu § 78 StGB jest również prawo do prywatności, prawo do życia rodzinnego oraz prawo do samostanowienia. W Polsce najszerzej ujmujący przedmiot ochrony karności rozciągają ochronę przepisu art. 151 k.k. również na wolność od wpływu na sposób dysponowania własnym życiem. Tym samym należy uznać, że przedmiot ochrony jest

¹³⁷ Institut für Suizidprävention Graz, *Statistiken*, <https://ifsg.at/suizidalitaet/statistiken/> (data dostępu: 30.08.2021).

w Austrii rozumiany szerzej niż w Polsce. Taki stan rzeczy może wynikać m.in. z poglądów danego społeczeństwa na granicę dysponowania swoim własnym życiem.

Przedmiotem zamachu w przepisach obu ustaw pozostaje człowiek, który musi wyrazić wolę zabicia się samodzielnie, swobodnie i w sposób niewymuszony. Dlatego też w poglądach doktryny w obu państwach konsekwentnie wyklucza się kwalifikację prawną podżegania do samobójstwa, gdy ofiara pozostaje nieletnia, czy niezdolna do podjęcia decyzji. Znamiona przepisów są w tym przypadku nieostre, w związku z czym oceny zdolności ofiary do rozumienia znaczenia samobójczego aktu należy dokonywać w zależności od konkretnego przypadku.

Do znamion strony przedmiotowej należy w przypadku przepisu art. 151 k.k. doprowadzenie człowieka do targnięcia się na własne życie poprzez namowę lub udzielenie pomocy, a w przypadku przepisu § 78 StGB – nakłanianie innej osoby do samobójstwa lub udzielanie jej w tym pomocy. Mimo widocznego *prima facie* podobieństwa przepisów, między uregulowaniami istnieją wyraźne rozbieżności w znamionach strony przedmiotowej. Wynikają one z różnicy w zakresie znamienia czasownikowego, którym w Polsce jest doprowadzenie do aktu samobójczego, a w Austrii – namowa lub pomoc do takowego. W Polsce znamię czasownikowe jest zrealizowane z momentem podjęcia przez ofiarę próby zabicia się, w Austrii natomiast konieczne jest odebranie sobie życia przez ofiarę, czyli skuteczny akt samozagłady. W przypadku próby takowego, sprawca odpowiada za usiłowanie. Stąd też – mimo że według przepisów obu ustaw podżeganie do samobójstwa jest przestępstwem materialnym – inny pozostaje skutek przestępstwa. W Polsce skutkiem jest próba samobójcza, niezależnie od jej rezultatu. Sprawca realizuje komplet znamion przepisu art. 151 k.k. przez samo doprowadzenie do takowej. W Austrii skutkiem jest śmierć ofiary wskutek samobójstwa. Ma to dalej idące konsekwencje – skoro w Polsce skutek stanowi sama próba samobójcza, wspieranie psychiczne ofiary podczas już wcześniej podjętego zamachu (np. dalsze utwierdzanie jej w podjętej decyzji w trakcie przeprowadzania aktu samobójstwa) wydaje się pozostawać bezkarne. Skutkiem jest bowiem samo „doprowadzenie” do zamachu samobójczego, który w momencie działania sprawcy przecież już nastąpił. W Austrii sytuacje takie mieszczą się natomiast w dyspozycji przepisu § 78 StGB – czyn jest bowiem dokonany z momentem śmierci ofiary w wyniku aktu suicydalnego. Jedynie namowa musi nastąpić przed powzięciem aktu samounicestwienia, podobnie zresztą jak w Polsce. Znamiona „namowy” i „pomocy” są eksplikowane analogicznie w obu państwach. Przez namowę należy rozumieć wzbudzenie zamiaru zabicia się, natomiast przez pomoc – wszelkie czynności mające na celu umożliwienie lub ułatwienie przeprowadzenia aktu suicydalnego, które mogą przybrać charakter techniczny bądź wpływu na sferę psychiki ofiary. Między zachowaniem sprawcy (namowa bądź pomoc) a skutkiem

(próba samobójcza ofiary, przy czym w Austrii – skuteczna) musi zachodzić ponadto związek przyczynowo-skutkowy. Podkreślenia wymaga także, że austriacki Trybunał Konstytucyjny uznał znamię „pomagania w samobójstwie” za niezgodne z Konstytucją, w związku z czym przepis utraci moc w tym zakresie z końcem 31 grudnia 2021 r. Jeżeli więc ustawodawca do tego czasu nie zdecyduje się na reformę przepisu, począwszy od dnia 1 stycznia 2022 r., przepis § 78 StGB będzie penalizował jedynie nakłanianie do samobójstwa, pozostawiając poza swoją dyspozycją przypadki pomocy w samobójstwie. Tym samym przepisy polskie i austriackie staną się istotnie różne.

Sankcja karna jest w obu ustawach bardzo zbliżona – w Polsce jest to kara pozbawienia wolności w wymiarze od 3 miesięcy do 5 lat, natomiast w Austrii – kara pozbawienia wolności w wymiarze od 6 miesięcy do 5 lat. W obu państwach podżeganie do samobójstwa stanowi występki.

Z zestawienia danych statystycznych wynika natomiast, że zarówno w Polsce, jak też w Austrii, samobójstwo należy do częstych zjawisk. W Polsce w przedmiocie czynu z art. 151 k.k. każdego roku prowadzona jest znaczna liczba postępowań, jednak rzadko dochodzi do stwierdzenia przestępstwa. W Austrii natomiast liczba postępowań przygotowawczych prowadzonych w kierunku czynu z § 78 StGB jest znikoma. Różnice te mogą wynikać z przepisów procedury karnej obu państw.

Na podstawie całości przeprowadzonych rozważań, obraną w początkowej części niniejszej pracy hipotezę badawczą o treści „polska i austriacka regulacja prawna dotycząca przestępstwa namowy i pomocy do samobójstwa wykazuje zarówno podobieństwa, jak też różnice w swojej zawartości normatywnej”, należy zweryfikować w sposób pozytywny. Podobieństwa odnotowano w zakresie podmiotu i strony podmiotowej, jak również w ustawowym zagrożeniu karą, różnice zaś – w przedmiocie ochrony i strony przedmiotowej przestępstwa. W związku z zakresową utratą mocy przez przepis § 78 StGB, począwszy od 1 stycznia 2022 r., dyspozycje porównywanych przepisów będą się różnić intensywniej – polska ustawa przewiduje bowiem penalizację zarówno nakłaniania, jak i pomocy w samobójstwie, podczas gdy w Austrii dyspozycja przepisu odnoszącego się do udziału osoby trzeciej w akcie samobójczym zostanie ograniczona jedynie do podżegania.

Warto jeszcze odnieść się do najistotniejszej różnicy w regulacjach, tzn. do znamion strony przedmiotowej opisywanego przestępstwa. W Polsce przedmiotem penalizacji pozostaje doprowadzenie człowieka do targnięcia się na własne życie poprzez namowę lub udzielenie pomocy, a w Austrii – nakłanianie innej osoby do samobójstwa lub udzielanie jej w tym pomocy. Wydaje się, że polska regulacja stanowi bardziej pożądane rozwiązanie, bowiem przestępstwo zostaje popełnione już z momentem podjęcia zamachu samobójczego przez ofiarę. W Austrii zrealizowanie kompletu znamion wymaga skutecznego aktu suicydalnego, tj. śmierci ofiary. Z racji tego, że na powodzenie aktu samobój-

czego mogą mieć wpływ różne czynniki oraz faktu, że również samo prawo człowieka do samostanowienia o swoim życiu (a w tym także do zakończenia go) podlega prawnej ochronie, uzasadnione wydaje się penalizowanie w formie stadialnej dokonania już samego doprowadzenia do podjęcia próby samobójczej. Wskazać należy w tym kontekście, że austriacka doktryna szerzej rozumie przedmiot ochrony przepisu odnoszącego się do udziału osoby trzeciej w samobójstwie, rozciągając go m.in. na prawo do samostanowienia, w związku z czym tym bardziej wolność od wpływu na decyzję o zakończeniu egzystencji winna podlegać ochronie prawnej. Może to znaleźć wyraz m.in. w normatywnej zawartości znamienia dotyczącego czynności sprawczej. Stąd też postulatem *de lege ferenda* dla austriackiego ustawodawcy może być rozważenie zmiany znamienia czasownikowego na „doprowadzenie (...) do targnięcia się na życie”.

Uwagi warto poczynić także w przedmiocie opisywanego wyżej orzeczenia austriackiego Trybunału Konstytucyjnego. W uzasadnieniu wskazano, że zakaz wszelkich form pomocy w samobójstwie, bez żadnego wyjątku, jest niekonstytucyjny. Penalizowanie udzielania pomocy w akcie samobójczym narusza prawo do samostanowienia, które obejmuje również prawo osób gotowych popełnić samobójstwo do szukania pomocy u osoby trzeciej. Dlatego też utrata mocy przepisu w zakresie znamienia „udzielania pomocy” miała sprawić, aby takie przypadki nie podlegały penalizacji przez przepis § 78 StGB, a z racji braku karania formy zjawiskowej pomocnictwa w sytuacji, gdy zachowanie nie stanowi czynu zabronionego – pozostawały nieprzestępne. Wymaga jednak zaznaczenia, że utrata mocy przepisu w tym zakresie może spowodować, że przynajmniej niektóre przypadki tego typu będą podlegać ocenie prawnej przez przyzmat znamion podstawowego typu zabicia człowieka¹³⁸. Uznać więc należy, że zawarcie w przepisie § 78 StGB znamienia „pomagania w samobójstwie” – szczególnie w kontekście nieostrości znamion zabójstwa eutanatycznego (§ 77 StGB) – stanowi mimo wszystko dodatkową gwarancję niższej odpowiedzialności karnej, z której (być może) zbyt pochopnie zrezygnowano. Z racji możliwej reakcji ustawodawcy na przedmiotowe orzeczenie sądu konstytucyjnego i dokonanie stosownej reformy prawa, czynienie szerszej analizy w tym zakresie wydaje się jednak przedwczesne.

Wykaz literatury

Alao A.O., Soderberg M., Pohl E.L., Alao A.L., *Cybersuicide: review of the role of the internet on suicide*, „Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking” 2006, nr 9 (4).
Andrejew I., *Kodeks karny. Krótki komentarz*, PWN, Warszawa 1986.

¹³⁸ Z podobnych powodów w chwili dokonywania w Austrii dużej reformy prawa karnego w 2015 r. zdecydowano się utrzymać w ustawie przestępstwo dzieciobójstwa (§ 79 StGB) jako uprzywilejowany typ zabicia człowieka – zob. K.K. Borkowska, op. cit., s. 287–288.

- Bafia J., Mioduski K., Siewierski M., *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1987.
- Bertel Ch., Schwaighofer K., *Österreichisches Strafrecht. Besonderer Teil II*, Österreich, Wiedeń 2015.
- Birklbauer A., Hilf M., Tipold A., *Strafrecht. Besonderer Teil I*, Facultas, Wiedeń 2017.
- Birklbauer A., *Komentarz do § 78 StGB*, [w:] F. Höpfel, E. Ratz (red.), *StGB. Wiener Kommentar*, MANZ, Wiedeń 2017.
- Bojarski T. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Borkowska K.K., *Przestępstwo dzieciobójstwa w ujęciu komparatystycznym*, C.H. Beck, Warszawa 2020.
- Budyn-Kulik M., *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, 2021, Lex.
- Burda G., *Der Suizid im Strafrecht*, Exposé zum Dissertationsvorhaben mit dem Arbeitstitel, Universität in Wien, Wiedeń 2017.
- Burdziak K., *Kierowanie wykonaniem samobójstwa i polecenie jego wykonania w polskim prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, nr 4.
- Burdziak K., *Samobójca czy zabójca? Kilka słów na temat statusu samobójstwa w polskim prawie karnym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2014, nr 4.
- Burdziak K., *Samobójstwo w prawie polskim*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Daszkiewicz K., *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Rozdział XIX Kodeksu karnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2000.
- Drzewiecki P., *Samobójstwa nastolatków w Internecie w perspektywie pedagogiki mediów*, „Kultura – Media – Teologia” 2011, nr 5.
- Dukiet-Nagórska T., *Esej o prawie do decydowania o niektórych przejawach życia osobistego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2017, nr 43.
- Durl R., *Strafloser Beitragsversuch und strafbare Mitwisserschaft – ein vermeidbares Paradoxon*, „RZ – Österreichische Richterzeitung” 2010, z. 10.
- Filar M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Filar M., *Lekarskie prawo karne*, Zakamycze, Kraków 2000.
- Fluder R., *Namowa i pomoc do targnięcia się na własne życie – zagadnienia wybrane*, [w:] P. Góralski (red.), *Problematyka ochrony życia i zdrowia ludzkiego w prawie karnym*, Inst. Wydawniczy EuroPrawo, Warszawa 2016.
- Fuchs H., Reindl-Krauskopf S., *Strafrecht. Besonderer Teil I*, Österreich, Wiedeń 2018.
- Gardocki L., *Prawo karne*, C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Gawliński A., Zero D., *Namowa lub pomoc w samobójstwie – aspekty prawnokarne, porównawcze i kryminalistyczne*, „Studia Prawnoustrojowe” 2021, nr 52.
- Giezek J., *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] D. Gruszecka, N. Kłaczyńska, G. Łabuda, A. Muszyńska, T. Razowski, J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Góralski P. (red.), *Problematyka ochrony życia i zdrowia ludzkiego w prawie karnym*, Inst. Wydawniczy EuroPrawo, Warszawa 2016.
- Góralski P., *Pomoc i namowa do samobójstwa (art. 151 k.k.) w poglądach doktryny oraz danych statystycznych*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2003, nr 13.
- Górniok O. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2006.
- Grudecki M., *Wybrane prawnokarne aspekty prób samobójczych, nakłaniania do samobójstwa oraz pomocy w samobójstwie*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2019, nr 2.
- Grünauer A., *Mitwirkung am Selbstmord: Analyse, Rechtsvergleich und Reformüberlegungen*, Diplomarbeit zur Erlangung des akademischen Grades Magistra der

- Rechtswissenschaften im Diplomstudium Rechtswissenschaften, Universität Johannes Keplera in Linz, Linz 2019.
- Gruszecka D., Kłaczyńska N., Łabuda G., Muszyńska A., Razowski T., Giezek J. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Gurgul J., *Postępowanie przygotowawcze dotyczące samobójstwa (wybrane problemy)*, „Problemy Praworządności” 1990, nr 4–5.
- Halmich M., *VfGH lockert Sterbehilfe – wie geht es nun weiter?*, „Pflegegeld & Sozialrecht” 2021, nr 1.
- Holyst B., *Kryminologia*, PWN, Warszawa 1986.
- Holyst B., *Suicydologia*, LexisNexis, Warszawa 2012.
- Höpfel F., Ratz E. (red.), *StGB. Wiener Kommentar*, MANZ, Wiedeń 2017.
- Institut für Suizidprävention Graz, *Statistiken*, <https://ifsg.at/suizidalitaet/statistiken/>.
- Kokot R., *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Kokot R., *Z problematyki karalnego doprowadzenia do samobójstwa – uwagi na tle ustawowych znamion art. 151 k.k., cz. I*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2015, nr 35.
- Kokot R., *Z problematyki karalnego doprowadzenia do samobójstwa – uwagi na tle ustawowych znamion art. 151 k.k., cz. II*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2015, nr 36.
- Konarska-Wrzosek V., *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] A. Lach, J. Lachowski, T. Oczkowski, I. Zgoliński, A. Ziółkowska, V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Konieczniak P., *W sprawie eutanatycznej pomocy do samobójstwa (na marginesie sporu J. Warylewski – K. Poklewski-Koziół)*, „Państwo i Prawo” 1999, nr 5.
- Kosonoga-Zygmunt J., *Namowa i udzielenie pomocy do samobójstwa (art. 151 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 11.
- Kosonoga-Zygmunt J., *Swoboda decyzji woli suicydenta jako przesłanka odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 151 k.k.*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2015, nr 2.
- Kulik M., *Odpowiedzialność karna za podżeganie lub pomocnictwo do samobójstwa w wybranych państwach*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Samobójstwo*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Lach A., Lachowski J., Oczkowski T., Zgoliński I., Ziółkowska A., Konarska-Wrzosek V. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Lebiedowicz A., *Samobójstwo w ujęciu wielopłaszczyznowym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2013, nr 3.
- Maciejewski T., *Historia powszechna ustroju i prawa*, C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Malczewski J., *Problemy z prawną kwalifikacją lekarskiej pomocy do samobójstwa (art. 151 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 11.
- Maleczky O., *Strafrecht. Allgemeiner Teil I*, LexisNexis, Wiedeń 2015.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Mazurek A., *Odpowiedzialność karna za podżeganie lub pomocnictwo do samobójstwa oraz doprowadzenie do zamachu samobójczego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1980, nr 1.
- McCormick A.J., *Self-determination, the right to die, and culture: a literature review*, „Social Work” 2011, t. 56, nr 2.
- Michalska-Suchanek M., *Fenomen samobójstwa. Długa historia krótko opisana*, Instytut Mikołowski, Mikołów 2011.

- Michalski B., *Nowa kodyfikacja karna. Krótkie komentarze. Przepięstwa przeciwko Źyciu i zdrowiu*, Ministerstwo Sprawiedliwosci, Warszawa 2000.
- Ministerstwo Spraw Wewętrzných, *Sicherheitsbericht 2019. Kriminalitat Vorbeugung und Bekampfung. Anhang*, https://bmi.gv.at/508/files/SIB_2019/2_SIB_2019_Anhang_V20200817_praes.pdf.
- Moos R., *Komentarz do § 78 StGB*, [w:] F. Hopfel, E. Ratz (red.), *StGB. Wiener Kommentar*, MANZ, Wiedeń 2017.
- Mozgawa M., Bachmat P., *Przepięstwo doprowadzenia człowieka do targnięcia się na wlasne Źycie (art. 151 k.k.) – analiza akt sądowych*, Inst. Wymiaru Sprawiedliwosci, Warszawa 2016.
- Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, 2021, Lex.
- Mozgawa M. (red.), *Samobójstwo*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Opracowanie słuŹby naukowej Bundestagu, *Zur Rechtslage bei der Beihilfe am Suizid in Deutschland, Belgien, den Niederlanden und der Schweiz*, 2015.
- Plochl F., *Komentarz do § 287 StGB*, [w:] F. Hopfel, E. Ratz (red.), *StGB. Wiener Kommentar*, MANZ, Wiedeń 2017.
- Poklewski-Koziell K., *Obowiązek ochrony Źycia pacjenta a prawo człowieka do godnej śmierci [głos w dyskusji]*, „Prawo i Medycyna” 1999, nr 1.
- Schorghuber M., § 78 StGB – eine tragende Wand im Gebude des rechtlichen Lebens- und Selbstbestimmungsschutzes, „Imago Hominis” 2020, t. 27, z. 3.
- Sosnowska D.J., *Przepięstwo znecania si*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 3.
- Statista, *Anzahl der Suizide und Todesfälle infolge von Selbstbeschädigung in Österreich nach Geschlecht von 1970 bis 2020*, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/800095/umfrage/suizide-und-todesfaelle-infolge-von-selbstbeschaedigung-in-oesterreich-nach-geschlecht/>.
- Statystyka Policji, *Namowa lub pomoc do samobójstwa (art. 151 k.k.)*, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przepięstwa-przeciwko/63420,Namowa-lub-pomoc-do-samobojstwa-art-151.html>.
- Statystyka Policji, *Uwagi i definicje*, <https://statystyka.policja.pl/download/20/232288/Uwagi-definicje.docx>.
- Statystyka Policji, *Zabójstwo (art. 148 k.k.)*, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przepięstwa-przeciwko/63411,Zabojstwo-art-148.html>.
- Statystyka Policji, *Zamachy samobójcze od 2013 r. do 2016 r.*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze/122324,Zamachy-samobojcze-od-2013-do-2016.html>.
- Statystyka Policji, *Zamachy samobójcze od 2017 r.*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze/63803,Zamach-y-samobojcze-od-2017-roku.html>.
- Stefański R. A. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Steidl H., *Die Grenzen des „Selbstmordes“ bei § 78 StGB*, Diplomarbeit aus Straf- und Strafverfahrensrecht zur Erlangung des akademischen Grades einer Magistra der Rechtswissenschaften an der Rechtswissenschaftlichen Fakultat der Paris-Lodron-Universität Salzburg, Uniwersytet w Salzburgu, Salzburg 2020.
- Steininger E., *Komentarz do § 12 StGB*, [w:] O. Triffterer, Ch. Rosbaud, H. Hinterhofer (red.), *Salzburger Kommentar zum Strafgesetzbuch*, LexisNexis, Wiedeń 2018.
- Szwarczyk M., *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Światowa Organizacja Zdrowia, *Suicide data*, <https://www.who.int/teams/mental-health-and-substance-use/suicide-data>.

- Świda W., *Prawo karne*, PWN, Warszawa 1986.
- Triffterer O., Rosbaud Ch., Hinterhofer H. (red.), *Salzburger Kommentar zum Strafgesetzbuch*, LexisNexis, Wiedeń 2018.
- Tyszkiewicz L., *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Tyszkiewicz L., *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2006.
- Velten P., *Komentarz do § 78 StGB*, [w:] O. Triffterer, Ch. Rosbaud, H. Hinterhofer (red.), *Salzburger Kommentar zum Strafgesetzbuch*, LexisNexis, Wiedeń 2018.
- Wach E., *Strafrechtliche Probleme des Selbstmords*, „Österreichische Juristen-Zeitung” 1978, z. 18.
- Warylewski J.K., *W sprawie prawnokarnego postrzegania eutanazji*, „Państwo i Prawo” 1999, nr 3.
- Wąsek A., *Prawnokarna problematyka samobójstwa*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1982, s. 75.
- Zannoni D., *Right or duty to live? Euthanasia and assisted suicide from the perspective of the European Convention on Human Rights*, „European Journal of Legal Studies” 2020, t. 12, nr 2.
- Zero D., *Cybersuicydologia – nowe technologie a samobójstwo*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2021, nr 1.
- Zoll A., *Komentarz do art. 151 k.k.*, [w:] A. Zoll, W. Wróbel (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: Część I. *Komentarz do art. 117–211a*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Zoll A., Wróbel W. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: Część I. *Komentarz do art. 117–211a*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.

Summary

Abetting and aiding in suicide in Polish and Austrian criminal law – a comparative study

Keywords: comparative criminal law, incitement to suicide, suicide, Polish criminal law, Austrian criminal law.

Every year more than 700 000 people die worldwide by committing suicide. Suicide is an important phenomenon – not only in the social but also in the legal sphere. Progress in many areas of life, including medicine and computer science, led to increased complexity in suicide legislation. Legal regulations must take into account inter alia an occurrence of euthanasia, assisted suicide and cybersuicide. The form of the regulation of participation in suicide by the criminal law system can vary. The subject of this paper is a comparative consideration of abetting and aiding in suicide in Polish and Austrian criminal law. This study aims to identify similarities and differences between regulations. The research includes analysis of the statutory features of a basic type of this crime contained in Polish

and Austrian legal provisions with particular reference to the subject, subjective side of an offence, object and objective side of an offence. Reference is also made to the criminal sanctions and the statistical data. The discussion is concluded with a comparison of Polish and Austrian provisions and an indication of the similarities and differences between regulations. The main conclusion of this paper is that regulations of abetting and aiding in suicide in Polish and Austrian law show common and different features and that after the expected legal change in Austria law may not respond to social needs. The analysis is based on views of legal dogmatics and judicial practice. The paper was written based on Polish and foreign source materials.